

Feminista fordítássorozatunk motatóját - A hallgatásod nem véd meg - Audre Lorde afroamerikai leszbikus feminista szerzótól kölcsönöttük. A sorozatban különböző nemzetközi és romániai interszekcionális, antirasszista és antikapitalista feminista esszék, elemzések és manifesztumok magyar fordításait közöljük, melyek a cinkos csend helyett a meghallgatást, az elhallgatás helyett a felszólalást és a párbeszédet kívánják katalizálni.

Carmen Gheorghe

FEJÜNKBE HÚZZUK A SZOKNYÁINKAT A ROMA FEMINIZMUSÉRT

A Szabad Oldalak kollektíva tisztában van a fizikai könyvek ökológiai hatásával, ezért emlékeztetjük aszt hogy:

Oszd meg

a könyveid szeretettel a családból vagy a közösségből.

Ajándékozd el

a könyveket, amelyekre már nincs szükséged.

Ne dobd el

soha a könyveket, még ha megrongálódtak sem. Valaki másnak örömet okozhat.

Javítsd meg

Keríts időt, hogy megjavíts egy könyvet és adj esélyt, hogy másokhoz eljusson.

Csak azt vedd meg, amire szükséged van

Ne vásárolj könyveket dísznek. Azt vedd meg, ami tényleg érdekel.

pagini-libere.ro

facebook.com/editurapaginilibere

instagram.com/paginilibere

editurapaginilibere@protonmail.com

A Pagine Libere (Szabad Oldalak) egy anarchista kiadó.

Decentralizált, autonóm és horizontálisan szerveződő kollektíva. Román és – alkalomadtán – más nyelvű nyomtatványaink (könyvek, brosúrák, fanzinek) kiadásával az a célunk, hogy a jelenlegi kapitalista és autoritárius rendszernek ellenállni képes személeteket és gyakorlatokat népszerűsítsünk, ösztönözzünk.

A libertárius hagyományban a pamflet, a rejtve és titkon nyomtatott kiadványok gyakran közkezen forogtak, szabadon. A Pagine Libere Kiadó folytatni kívánja ezt a hagyományt és arra bátorít mindenkit, hogy használja, adaptálja és – ha indokolt – módosítsa szövegeinket. Az egyetlen kitétel az, hogy mindez ne kereskedelmi célból történjen. Arra kérjük azokat, akik az általunk kiadott anyagokat vagy az azokból kiragadott részleteket használják, amennyiben lehetséges, jelezzék a forrást.

A szem egy önszerveződő és nem hierarchikus romániai, magyar nyelvű társadalomkritikai és kulturális online folyóirat.

Elméleti, tudományos és kritikai publikációinkon keresztül szociális problémákra igyekszünk reflektálni. Erdélyi folyóiratként abban a sajátos helyzetben vagyunk, amely lehetővé teszi, hogy összekötő kapocsként működhessünk a magyar és a román kritikai kultúra, valamint a határon inneni és túli magyar nyelvterületek és más európai kritikai kezdeményezések, publikációs felületek és politikailag aktív csoportok között.

aszem.info

facebook.com/aszempont

aszempont@gmail.com

Már megjelent:

BROSÚRÁK:

I. Románul

1. *A. Răvășel* – Mircea Rosetti
2. *Adrian Tătaru* – Panait Mușoiu
3. Anarhizmul și vechea mișcare socialistă
4. *Andie Nordgren* – Anarhia relațională (introducere de *hopancarusel*)
5. Anuarul Anarhivei 2020
6. *bell hooks* – Să înțelegem patriarhatul
7. *Carolina Vozian* – Carte, cocon, cochilie, cameră, chirie
8. *Colin Ward* – Anarhizmul ca teorie a organizării
9. *CrimethInc* – Vot vs. Acțiune Directă
10. *Cristian-Dan Grecu* – Cșipike – piticul comunist
11. *David Graeber* – Ești un anarhist? Răspunsul te-ar putea surprinde!
12. *David Graeber* – Noii anarhiști
13. *David Graeber* – Speranța în comun
14. *Dennis Fox* – Anarhism și psihologie
15. *Necunoscut* – Slogane din mai 68
16. *Emma Goldman* – Căsătorie și iubire
17. *Emma Goldman* – Gelozia: cauze și posibile remedii
18. *Emma Goldman* – Nu există Comunism în URSS
19. *Errico Malatesta* – Anarhia
20. *Giorgio Agamben* – De la un stat al controlului către un praxis al puterii destituite
21. *Instituția pentru Studii Anarhiste* – Genul
22. *Ionuț-Valentin Cucu* – Kurzii, între naționalism identitar și federalism libertar
23. *Martin Veith* – Neobosit! Iuliu Neagu-Negulescu
24. *M.E.K.A.N.* – Demoni Dansatori! cugetări provizorii asupra mișcării free party siciliene
25. *Mihail Bakunin* – Catehism revoluționar
26. *Murray Bookchin* – Municipalismul libertar
27. *Philip Richlin* – 10 reguli pentru o societate non-violentă
28. *Piotr Kropotkin* – Ordinea
29. *Robert Graham* – Ideea generală a Revoluției la Proudhon
30. Suprarealism și anarhism
31. *Veda Popovici* – Poliția Ucidere! Practici și principii pentru o solidaritate feministă anti-represiune
32. *Vlad Brătuleanu* – Anarhizmul în România

II. Magyarul

33. A Combahee River Collective Nyilatkozata
34. *Audre Lorde* – A düh használatáról: a rasszizmusra válaszoló nők
35. *Audre Lorde* – Életkor, rassz, osztály és nem: Nők újradefiniálják a különbséget
36. *bell hooks* – Feminista politika
37. *bell hooks* – Megérteni a patriarchátust
38. *Carmen Gheorghe* – Fejünkbe húzzuk a szoknyáinkat a roma feminizmusért
39. *Carolina Vozian* – Könyv, kégli, kéreg, kuckó, kvártély

40. *Georgiana Aldessa Lincan* – A fehér privilégium felhasználása a társadalmi igazságosságért folytatott harcban
41. *Kimberlé Crenshaw* – Az interszekcionalitás sürgőssége
42. *Vincze Enikő* – Küzdelmek a társadalmi reprodukció terén világhírvány idején: Lakhatási igazságosság Romániában
43. *Giorgio Agamben* – Az ellenőrző államtól a destituáló hatalom praxisáig
44. Határokon átvélő feminista manifesztum
45. *Murray Bookchin* – Libertárius municipalizmus
46. *Oana Dorobanțiu* – Szövetségesség és performativitás: mit jelent szövetségessé lenni?

III. Angolul

47. *Cosmin Koszor-Codrea* – Science popularization and Romanian anarchism in the nineteenth century
48. *Cristian-Dan Grecu* – Cșipike – the Communist Pipsqueak
49. *M.E.K.A.N.* – Ecstasy in the time of cholera
50. *Vlad Brătuleanu* – A Brief History of Anarchism in Romania

IV. Más nyelvek

51. *M.E.K.A.N.* – Ekstase in Zeiten der Cholera
52. *Veda Popovici* – La Police assassine ! Pratiques et principes pour une solidarité féministe contre la répression.

KÖNYVEK:

I. Románul

1. Nicolas Trifon: un parcurs libertar internaționalist – interviuri
2. *Iuliu Neagu-Negulescu* – Arimania
3. *Mihail Bakunin* – Dumnezeu și Statul

Minden nő rendelkezik a dühérzések egy jól felszerelt arzenáljával, amely potenciálisan hasznos lehet azokkal a személyes és intézményi elnyomásformákkal szemben, amelyek ezt a dühöt kiváltották. Precizitással összpontosítva a baladást és a változást szolgáló erőteljes energiaforrássá válhat. És amikor változásról beszélek, nem egyszerű pozícióváltásra vagy a feszültségek átmeneti csökkentésére gondolok, és nem is arra a képességre, hogy mosolyogjak és jól érzem magam. Az életünket meghatározó feltételek alapvető és radikális megváltoztatásáról beszélek. (...)

Dühvel válaszolok a rasszizmusra. Ez a düh pedig csak akkor marcangolt barázdákat húsomba, ha kimondatlan, felhasználatlan maradt. Szolgálatomra vált a fény és tanulás nélküli osztálytermekben, ahol a fekete nők munkája és történelme elillanóbb volt a páránál. Tűzként szolgált fehér nők meg nem értő tekintetének jégfuvallatában, akik számára a magam és a népem tapasztalata csak újabb indok a félelemre vagy a büntudatra. Dühöm pedig nem mentség arra, hogy ne foglalkozzunk a vakságokkal, nem indokolja, hogy visszalépjünk tetteitek eredményétől.

Így ír a dühérzéseknek az antirasszista feminista mozgalomban való felhasználási lehetőségéről Audre Lorde A düh használatairól: A rasszizmusra válaszoló nők című esszéjében, mely feminista fordításorozatunk előző részében jelent meg a szemem. Érdemes Lorde szövegét Carmen Gheorghe alábbi írásával párhuzamosan olvasni, a kettő ugyanis szépen kiegészítik egymást.

Carmen Gheorghe romániai roma feminista, a roma nők jogaiért küzdő E-Romnja szervezet elnöke, illetve Oana Dorobanțuval közösen a Problema

românească: o analiză a rasismului românesc [Román/romániai probléma: a romániai rasszizmus elemzése, 2019] című kötet szerkesztője, amely az alábbi szöveg eredetileg megjelenésének helye is. Lorde-hoz hasonlóan Gheorghe ugyan-csak a dübről beszél, arról a dübről, melyet a romaellenes rasszista társadalomban nevelkedett roma nők éreznek. A szöveg egyik központi témája és kiindulópontja a roma nők teste fölött a többségi társadalom által gyakorolni kívánt kontroll. Ezzel szemben a roma nők tiltakozásának egyik szimbolikus formája a fejig emelt szoknya, veszi észre elemzésében Gheorghe.

A szöveg mellé ajánljuk a Sajátszínház csapata és magyarországi, Borsod megyei roma nők közös munkájaként létrejött Éljen soká Regina! című autoetnografikus dokumentarista színházi előadást, melyben a szomolyai roma nők saját történeteiket mesélik el az ellátórendszerben tapasztalt rasszizmussal kapcsolatosan. A roma nők teste fölötti rasszista társadalmi kontrollal szemben a saját test fölötti önrendelkezés nyilvánításának drámái ezek a történetek.

Magyarország és Romániai nem sokban különbözik a romák ellen irányuló rasszizmus terén. Itt az ideje, hogy a többség is kiálljon a fejig emelt szoknyákkal igazságot követelő roma nők mellett és közösen olyan interszekcionális feminista mozgalmakat alakítsunk ki, amelyben felerősítjük egymás hangját és egyesítjük az elnyomó rendszer iránti haragunkat. Ugyanis, Audre Lorde-ot parafrázálva, senki sem szabad, amíg nem vagyunk mind szabadok!

Ugron Nóra sorozatszerkesztő bevezetője

Robnet, B. 1996. 'African-American Women in the Civil Rights Movement, 1954-1965: Gender, Leadership, and Micromobilization.' *American Journal of Sociology* Vol. 101, No. 6, p. 1661-1693.

Scheff, T.J. 1994. *Bloody Revenge*. Boulder, CO: Westview Press.

Vincze, E. Gheorghe, C & Mark, L. 2017. "Towards an Anti-Racist Feminism for Social Justice in Romania." In *Romani Women's Movement Book*, Routledge UK.

Újságcikkek

Dragan, M. 2014 "Există feminism rom." In Revista DOR online <https://www.dor.ro/mihaela-dragan-feminism-rom/>; 2017 "Teatrul rom e incomod." In Cotidianul.ro <https://www.cotidianul.ro/teatrul-feministrom-e-incomod/>

Heljic, A. 2019 "Revoluția are loc aici, revoluția este romă, queer și feministă". <https://revistaarta.ro/ro/revolutia-are-loc-aici-si-acum-revolutia-este-romaqueer-si-feminista/?fbclid=IwAR2O2bwzIyfn2wIx3k-H5WfVc8vaBgt5y2DRtMP4IBnHgbhNP7kg2rWQ41M>

Gheorghe, C. 2017 "Nu sunt doar femei, albă sau doar romă. Sunt toate astea la un loc". In ELLE Magazine 2017, Ediția Martie: p.44.

Jelentések

Centre for Reproductive Rights 2003 "Body and Soul. Forced sterilization and other assaults on Roma Reproductive Freedom in Slovakia" http://reproductiverights.org/sites/crr.civicactions.net/files/documents/bo_slov_part1.pdf

European Roma Rights Center 2017 "Sterilisation and its consequences for Romani Women in Czech Republic 1994-2016. http://www.errc.org/uploads/upload_en/file/coercive-and-cruel-28-november-2016.pdf.

Bibliográfia

- Bițu, N. 2012. „Femeile rome și feminismul.” *Perspective Politice*, Vol. V, Nr. 2, p. 133-142.
- Bordo, S. 1993. ”The body and the reproduction of femininity.” In *Unbreakable Weight: Feminism, Western Culture & The Body*. University of California Press, Berkley, p. 165-184.
- Brooks, E. 2012. *The Possibilities of Romani Feminism*. The University of Chicago Press, Vol. 38, No. 1, p. 1-11.
- Campbell, S. 1989. „Being Dismissed: The Politics of Emotional Expression.” *Hypatia*, 9 (3).
- Frye, M. 1983 „A Note on Anger.” In *The Politics of Reality: Essays in Feminist Theory*. Freedom, California: The Crossing Press, p.86.
- Furtună, A.N. 2018. *Sclavia romilor în Țara Românească – fragmente de istorie socială, vânăzări de copii. Cășătorii, Cereri de dezrobire*. szerk. Centrului National de Cultură a Romilor-Romano Kher.
- Gheorghe, C. și h.arta 2010. *Privește-mă așa cum sunt. Cuvinte și imagini ale femeilor rome*. Bucharest Cultural American Center.
- Gheorghe, C. 2014. *O perspectivă feministă asupra identității și invizibilității femeilor rome în spațiul public*. Doktori disszertáció.
- Gould, D. 1990. „’Rock the Boat, Don’t Rock the Boat, Baby’: Ambivalence, Emotions, and the Emergence of Militant AIDS Activism.” In Jeff Goodwin, James M. Jasper és Francesca Polletta, szerk. *Passionate Politics: Emotions and Social Movements*.
- Goodwin, J. Jasper, J. M. és Polletta, F. 2000 “The return of the repressed: the fall and the rise of emotions.” In *Social Movement Theory Mobilization: An International Journal*, 5(1): 65-83.
- hooks, b. 2000. *Feminist Theory: From Margin to Center*, South End Press.
- Oprea, A. 2012. „Romani women in reactionary times”. *The University of Chicago Press* Vol. 38, No. 1.

FEJÜNKBE HÚZZUK A SZOKNYÁINKAT A ROMA FEMINIZMUSÉRT¹

Kiskorodtól fogva arra tanítanak, hogy húzd meg magad. Legyél szófoga-dó, tanulj meg gondoskodni róluk, maradj csendben, ha megszidnak, hallgass. Hallgass mindenkire. Tudj takarítani, főzni, gondoskodj a kisebbekről. Azt mondják neked, hogy a legszebb dolog a világon az önfeláldozás. Szeresd a családodat, gondoskodj a szüleidről idős korukban, csak rád számíthatnak.

Vigyázz, az iskolában nehogy tetves legyél, legyen tiszta a körmöd, legyen tiszta zsebkendőd. Tanulj, nehogy valaki megjegyzéseket tehessen rád. Jobb, ha anyukád jön a szülőértekezletre, a románok kevésbé félnek tőle. A románoktól pedig óvakodj, ha tudsz. Rosszak, mindig megvádolnak, ahányszor eltűnik vagy elveszik valamijük. Amúgy is furcsán néznek rád, amiért iskolába jársz, és évről évre azt várják, hogy megházasodsz és csinálsz egy rakás gyereket. Ne házasodj románnal. Ők jól élhetnek közöttünk, de mi velük nem. Egész életedben „cigánynénak” fognak nevezni. Nem vagy olyan, mint ők, de ne hangoztasd, mert megharagszanak. Azt hiszik, olyan akarsz lenni, mint ők.

Vigyázz, hogy hogyan nézel ki. Lány vagy, viselkedj is úgy, mint egy lány. Ne húzd fel a szoknyádat, az a jó, ha nem látszik ki túl sok hús. Ne öltözz túl színesen, amúgy is egzotikus vagy. Ne kiabálj az orvossal még akkor sem, ha nem bánik jól veled, és gorombán azt kérdi, akarsz-e még gyereket csinálni. Lehajtott fejet nem éri a kard. Szégyenteljes vitatkozni, ordítani, a pénzhi-ányra és a románok megszégyenítő gesztusaira panaszkodni. Senkinek sem kell tudnia rólad.

Sokunknak, roma nőknek, az életéből vett epizódok, történetek ezek. Az elnyomás minden oldalról érkezik. Úgy irányítanak minket, hogy ne is

1. A szöveg románul *Cu fustele-n cap pentru feminismul rom* címmel a *Problema românească: o analiză a rasismului românesc* (Oana Dorobanțu és Carmen Gheorghe szerk., Hecate, 2019) kötetben jelent meg, illetve korábbi formájában a *Cutra* interszekcionális feminista folyóirat második számában (2019).

legyünk életben, hogy legyünk láthatatlanok. És sokan közülünk így is tesznek. Történetileg nézve mindig is láthatatlanok voltunk és továbbra is azok vagyunk. A szociológiai és antropológiai tanulmányok tudományos tárgyaikként kezelnek minket. A születési arányról szóló fejezetben vagyunk a példa. A művészetben egzotikumként vagy múzsaként vagyunk jelen. Az etnikai vagy szociális identitásunkra, a biológiai képességünkre redukálnak, szexualizálnak. Az ellenünk elkövetett erőszak szórákozás. A történelmet pedig mások írják – a domináns többség.

Ebben a kontextusban azt kérdelem, vajon milyen feminizmus rezonál a mi történelmi és politikai tapasztalatainkkal? Valószínűleg mind a színes nők feminizmusára gondolnánk, hiszen osztozunk velük a rabszolgaság tapasztalatában, a szexuális kizsákmányolásban és a dekorporalizációban. Bár számtalan színes szerzővel rezonálok, csodálattal vegyes irigységgel kell elismernem a múltban való gyökerezését mindannak, amit a fekete feminizmusnak sikerült elérnie. Ami nem érvényes ránk, roma nőkre, ugyanis a színes szerzőkkel ellentétben a roma nők által létrehozott (szak)irodalom és kutatások akkut hiányával kell szembe néznünk (Gheorghe 2010, 2014). A saját történeteink létrehozását ellehetetlenítő hiányunk és láthatatlanságunk a nyilvános térben már vitathatatlanul történelmi tény.

Azonban a világ különböző pontjain léteznek roma aktivista, művész és feminista nők, akik egyre inkább elkötelezetté válnak a saját történeteik és történelmeik újradefiniálásáért folytatott harcban. Roma nők és LMBTQ személyek, akik egyre több teret foglalnak el a művészetben és a kultúrában, a civil társadalomban, az akadémiai és politikai körökben, és akik elkötelezettek az antirasszista, a feminista, az LMBTQ-közösségért folytatott küzdelem vagy az osztályküzdelmek mellett, vagy pedig mindenikért interszekcionális nézőpontból. A nyilvános térbe való bejutásuk bizonyos mértékű láthatóságot biztosított egyes ügyeknek, de a különböző hangok között dichotómiákat is létrehozott, és ideológiai feszültségeket annak a feltételezésnek a következtében, miszerint hierarchiákat lehetne felállítani a küzdelmek között. A feszültségek

ért társadalmi igazságtalansággal és történelmi jogtalansággal szemben. Úgy gondolom, a düh bizonyos változások és új gondolkodásformák elindítója lehet. Mind a magunk, mind pedig azok számára, akik ellenében felszólalunk. Ez az egyetlen módja, hogy testünk és identitásunk fegyverré váljék a materiális és szimbolikus hatalmat birtoklókkal szemben. És egy kollektív tiltakozási forma, mely összeköt bennünket, roma nőket. Azokat a nőket, akik fejünkbe húzzuk a szoknyáinkat a roma feminizmusért.

*Fordította Ugron Nóra
Az eredetivel egybevetette Codău Annamari*

bekapcsolják az érzelmeket aktiváló gombot a társadalmi mozgósítás érdekében, mint például Dr. Martin Luther King tette, azonban a nők eltérően cselekednek, mivel arra összpontosítanak, hogy a bizalmon alapuló és idővel kialakítható kapcsolatokat létrehozzák (Robbnet, 1997).

Természetesen léteznek különféle mozgalmak, például az LMBT személyeké, amelyek az 1980-as évek halálos járványa okozta düh/konfliktushelyzetek és a halottakra való megemlékezések és a kezeléshez és jogokhoz való hozzáférésért folytatott küzdelem érdekében szervezett Pride felvonulások között oszcilláltak (Gould 1990). Debra Michaels szerint manapság azok a nők, akik már rendelkeznek az alapvető jogokkal, nem fognak utcára vonulni, mivel már valamelyest kényelmes, kispolgári életet élhetnek.

A *Return of the Repressed* [Az elnyomott visszatérése] kötetben a szerzők jogosan teszik fel azt a kérdést, hogy a társadalmi mozgalmakat tanulmányozó kutatóknak miért tartott ilyen sokáig, hogy újra felfedezzék az érzelmeket és érzéseket, hiszen nehéz elképzelni, hogy az ellenállómozgalmak és tüntetések ne foglalnának magukba olyan érzéseket, mint a düh (Goodwin, Jasper és Polletta 2000).

Úgy gondolom, tehát, hogy a dühnek tudható be, amikor a roma nők felemelik szoknyáikat az igazságtalansággal és a másként cselekvés hiányának tehetetlenségérzésével szemben. Ez a megnyilvánulás a nyilvános tér visszafoglalása, ahonnan mi egyébként ki lennénk zárva. Ez a mi történelmi dühünk, és abból a félelemből ered, hogy nehogy zaklassanak vagy bántalmazzanak, ahogy ezt több száz évig tették velünk. A düh valami olyan, ami mindig is bennünk volt. Része annak a traumának, amit magunkban hordozunk, bár nincs benne a tankönyvekben, a génjeinken keresztül örökítődik át, a történelmen keresztül, a családjaink és mindazok révén, akik nap mint nap kénytelenek félelmet érezni bőrszínük, etnikumuk vagy társadalmi helyzetük miatt.

Itt az ideje, hogy ez a düh tudatossá, felvállalttá és politikaivá váljék. A szoknya így a küzdelem egy eszközévé lesz. A düh egy felszabadító formája mutatkozik itt meg: egy testi gesztus szimbolizálja ellenállásunkat az összes minket

ugyanakkor hasznosak is, amennyiben teret adnak a vitának és az új elméletek kidolgozásának.

Mégis mi az, ami aktiválja dühünket és lázadásunkat, amikor az osztálybeli, nembéli és rasszbeli elnyomó rendszerek metszik egymást? Úgy gondolom, hogy az utóbbi éveknek a roma nők teste feletti uralomra vonatkozó diskurzus a döntő fontosságú folyamat, mely haragot ébresztett sok roma feminista és aktivista nőben, és nem csak.

2013-ban a temesvári Autonóm Nacionalisták (Naționalistii Autonomi) szélsőjobboldali csoportosulás meghirdetett egy kampányt, melyben háromszáz lejt ajánlottak fel bármely roma nőnek, aki hajlandó lett volna sterilizáltatni magát. A hirdetést blogjukon hozták nyilvánosságra, mely a kezdeményezést támogató hozzászólások egész hullámát váltotta ki, de az „ajánlattól” felháborodott sajtócikkek is születtek.

300 lejes jutalmat ajánlunk fel minden egyes bánási cigány nőnek, aki azt igazoló orvosi dokumentumot tud felmutatni, hogy 2013-ban önként sterilizálták. Ha nem tudják edukálni utódaikat, hogy többé ne legyenek a román társadalom terhére, mi GARANTÁLTAN felajánlunk 300 lejt az önkéntes sterilizációs beavatkozásra 2013-ban. Az ajánlat a lehető legkomolyabb, az érdekelteket pedig arra kérjük, emailben vegyék fel a kapcsolatot az Autonóm Nacionalistákkal.

Huszonegy órával a „kampány” közzététele után, a csoportosulás tagjait letartóztatták, és a temesvári bíróság melletti ügyészség kivizsgálást indított. Időközben a blogbejegyzést törölték. Két hónap sem telt el attól, hogy az ügy médianyilvánosságot kapott, amikor Rareș Buglea, Fehér megyei politikus és a Nemzeti Liberális Párt (PNL) Ifjúsági Szervezetének elnöke, a következőt tette közzé a szociális médiában:

Miért hagyjuk, hogy megszüljék a 2-ikat és az 5-eket is.....hogy az állam fizesse a szociális segélyeket és hogy mi tíz lakatot kelljen tegyünk a kapura???? Szeretem az embereket, színtől, vallástól, származástól függet-

lenül....De mit csinálunk most mi, román családok egy, maximum két gyerekkel, de a cigány családok, és itt a legiskolázatlanabb és legintegritatlanabb cigányokra gondolok...öt gyerektől felfele...ez a bizonyítéka az ország jövőjét illető meg gondolatlanságnak és felelőtlenségnek! És azt gondoljuk, hogy egy «biztonságos» jövőt biztosítunk a gyerekeinknek, de amikor ők felnőnek, a népesség aránya 5 az 1-hez lesz.

A hozzászólásokban pedig így folytatta:

(...) tudom, hogy a hamis humanisták szigorúan megkritizálnak, de továbbra is támogatom a roma nők sterilizálását, hogyha az első szülés után a szociális vizsgálat azt bizonyítja, hogy nincsenek meg a lehetőségei, sem a szándéka, hogy az elsőszülöttet valamennyire emberséges körülmények között nevelje.

Néhány héttel a kijelentései után, Buglea lemondott a párttagságról, és a Romani CRISS - Roma Szociális Beavatkozási és Tanulmányi Központ (Centrul Romilor pentru Intervenție Socială și Studii) által az Országos Diszkriminációellenes Tanács (CNCD, Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării) benyújtott panasz hatására nyolcezer lejre büntették.

Ugyanabban az évben, mindössze négy hónap elteltével az utolsó sterilizációra vonatkozó diskurzus óta, Traian Băsescu államelnök, a romániai vállalkozók egy találkozóján, kijelenti:

Hogy az Istenbe tud egy roma eltartani öt-hat gyermeket és a román nem? Való igaz, a roma nő nem manager. (...) Az anyaság talán a nők egyik legalapvetőbb küldetése, úgy tűnik számomra. (...) Lányok, szüljétek gyereket, végül is ez hazafias cselekedet.

A roma nők teste az ország összes problémájára vonatkozó bűnbakkeltés eszköze, ezt mutatja meg az ellenünk irányuló elnyomó rendszerek, a szexizmus, a klasszizmus és a cigányellenesség interszekciója. Ez a fajta diskurzus egyáltalán nem újdonság román viszonylatban, figyelembe véve, hogy az idők során esszencialista rasszosított és genderizált tulajdonságokat társítottak

amely erőszakosan behatol házaikba és traumatizálja gyerekeiket, amikor fehér személyek nyilvánosan megalázzák őket (lásd például a PSV Eindhoven szurkolóinak és a madridi téren megalázott roma nők esetét), a tiltakozás egyetlen formája a szoknyák felemelése marad.

Az érzelmek ábrázolásának szakirodalmában nagy hangsúlyt fektetnek az individuumra egyes számban, aki pszichológiai vagy érzelmi konfliktushelyzetben áll, a társadalmi és politikai kontextustól függetlenül. Ebben a nézetben a tüntetők nem racionális személyek, akiknek patológikus személyiségükre adnak magyarázatot az ilyen szövegekben. Azonban a társadalmi mozgalmak szakirodalmában az érzelmek fontos helyet foglalnak el, meghatározva például az amerikai civil jogi, vagy a feminista és LMBTQI+ mozgalmakat.

Marilyn Frye (1983) úgy gondolja, hogy a lányoknak már kiskoruktól fogva meg kellene tanulniuk fejleszteni a dühüket. Történelmileg azonban a nőket arra nevelték, hogy ezt a tulajdonságot maszkulinnak, tehát számukra nem megengedettnek tekintsék. Eközben a férfiakat önbizalomra és az álláspontjuk melletti érvelésre tanítják, valamint dühös kirohanásokra, amelyeket nem hisztérikusnak könyvelnek el, hanem az igazságtalansággal szembeni lázadásként. Három okból kifolyólag is férfias tulajdonságként tekintenek a dühre: először is mert egy olyan mechanizmust feltételez, amely során álláspontok mellett kell érvelni vagy megvédeni magad, illetve mert bíznod kell önmagadban és magadra kell irányítanod a figyelmet, mely negatív megítélést eredményezhet. Más szavakkal, a dühös nők irracionálisnak és furcsának tűnnek, éppen ezért a panaszukat sem veszik figyelembe. A düh, továbbá, ahogy Sue Campbel (1989) írja, kizárólag a privát szférában elfogadott a nőktől. Frye úgy gondolja, hogy a dühöt tanulni és művelni kell a társadalmi igazságosságért folytatott harcban, mégpedig úgy, hogy a figyelem ne a dühös személyre, hanem a düh tárgyára vagy alanyára irányuljon. Vagy ide sorolható az úgynevezett érzelmi intelligencia fejlesztése, amely a düh csatornázását és a stratégiai gondolkodást feltételezi. Ez azonban több terhet ró a nők vállára, akiknek több érzelmi munkát kell végezniük, mint a férfiaknak. Az aktivista munkában a férfiak is

mutatkozunk meg, nehogy a többségiek által történelmileg gyakorolt ábrázolásmódhoz hasonlítsanak. Ebből adódóan nem lep meg tehát, hogy a médiában és az aktivistakörökben jelen levő pozitív visszhangok annak tudhatóak be, hogy a cotroceni-i eseményen jelen levő személyek a civil szférában és az akadémiai körökben mozgó bukaresti aktivisták voltak.

A gyulafehérvári akció egy cirkusznak tűnt, ahol a dühös roma nők fejig emelték a szoknyájukat. Nem véletlen a szoknya felemelésének kifejezése, ezt ugyanis évszázadok óta a roma nőkhöz társítják. Erre történő utalásokat találtam az 1892-1980-as évek irodalmában, a háborúk közti periódus sajtótermékeiben és idegenek utazási naplóiban.⁴ A kortárs tömegmédiában pedig rengeteg olyan írás található, ahol a rendőrséggel konfliktushelyzetbe került roma nők a visszaélésekkel szembeni tiltakozásuk jeléül felemelik a szoknyájukat. Néhány példa erre: a jászvásári újság cikke „öreg cigánynék[ről], akik fejükbe húzzák alszoknyájukat, ha felmérgeződnek”⁵, az Antena 1 online hírekben számol be egy „cigány nőről, aki a fejébe húzta a szoknyáját a rendőrök előtt, miután fiát letartóztatták”⁶, illetve az Apropomagazin.md oldalon Voroninről olvashatjuk, hogy „Voronin, a fejedre húzta a cigánynék szoknyáját”⁷. Ez csak néhány példa arra, mennyire dehumanizáló módon tekintenek a roma nőkre, és példa a gúnyra, amellyel a hagyományos szoknyaviseletet illetik, amikor azt a hatóságok és a rendőrség által elkövetett visszaélésekkel szembeni eszközként használják a nők.

A bemutatott események, kritikák, valamint a romániai történelmi és diszkurzív kontextus tükrében megértettem a szoknya fejig emelésének jelentőségét. Amikor a roma nőknek nincs más eszközük a rendőrséggel szemben,

4. Például Dimitrie D. 1892. *Țigani din Bucovina* [Bukovinai cigányok], Rosetti, R. 1980. *Scrieri* [Írások] vagy Sion, G. 1952. *Suveniruri contimpurane* [Kortárs szuvenírek] In Gheorghe, C. és h.arta: *Privește-mă așa cum sunt. Cuvinte și imagini ale femeilor roma* [Úgy tekints rám, aki vagyok. Szavak és képek roma nőkről].

5. <https://www.ziaruldeiasi.ro/stiri/de-ce-isi-ridica-tigancile-batrane-poalele-atunci-cand-se-enerveaza--102759.html>

6. <https://a1.ro/news/social/video-o-femeie-si-a-pus-fusta-in-cap-in-fata-politistilor-pentru-ca-fiul-sau-a-fost-arestat-id60311.html>

7. <http://apropomagazin.md/2010/03/01/voronin-ti-ai-pus-fustele-tigancilor-in-cap/>

hozzánk, melyek középpontjában a testünk állt, társadalmi és kulturális reprezentációkat határozva így meg. Az irodalom és művészet tele van a roma nők egzotikus, sztereotíp reprezentációival, melyekben a testnek fő szerep jut (Gheorghe – h.arta 2010). Jós nők, meztelenül dohányzó nők, egzotikus virágárusnők, hogy csak néhányat említsek a 19. század meghatározó ábrázolásaiból. Továbbá, a román területeken zajlott roma rabszolgaság történelmének dokumentumai a roma nőket mint árucikket jegyzik, melyet a bojárrok, az állam és az egyház tőkénének gyarapítása céljából adtak-vettek (Furtună 2018). A kortárs politika, tudomány, tömegmédiá és film stb. sem áll távol ezektől az ábrázolásmódoktól. A roma nők teste tehát negatív töltésű, szinte rögeszmés, társadalmi és kulturális üzenetek kibocsátójává válik, ha elemezzük ezen történelmi és diszkurzív megjelenítésének módjait. Társadalmi és kulturális konstrukciók terméke, valamint politikai, heteronormatív és diszkurzív rendszerek szabályozzák (Gheorghe 2014). A női test negatív kifejezésként való azonosítása révén pedig legitimálják a roma etnikum reprodukciója vagy megállítása feletti kontrollt. Az ilyen típusú ellenőrzés megértésénél figyelembe kell venni a roma nők átélt tapasztalatait: a rasszizmust, a klasszizmust és a szexizmust, más kulturális, társadalmi és heteronormatív reprezentációkkal együtt. Ahogy Susan Bordo rámutat: „a test egy politikailag jelölt entitás, fiziológiáját és morfológiáját a kényszer és az ellenőrzés története és gyakorlata alakítja.”

Visszatérve a fentebb idézett cikkekre, a Mediafax így tudósított az esetről: „Bănescu kijelentette, hogy a demográfiai csökkenés jelenlegi ritmusában, 2030-ra Romániának pusztán 15 millió lakosa lesz, ami «hatalmas veszteség» és ami «a népesség szerkezetének folyamatos változását idézi majd elő, mivel a roma kisebbség rendkívül produktív.»” Bár az akkori államelnök nem az első kihágásnál járt, korábbi „bűdös cigányné” megjegyzéséért is a média reflektorfényébe került, az Országos Diszkriminációellenes Tanács (CNCD) részéről mindössze egyetlen figyelmeztetéssel megúszta.

Habár az E-Romnja és a Filia Központ (Centrul Filia) közvetlenül Traian Bănescu kijelentései után rendezték meg Ki fél a roma nők méhétől? (Cui îi este

frică de uterul femeii române?) nevű flashmobjukat a bukaresti Cotroceni előtt, valójában az egész év eseményei hatására tették, amely során a roma nők sterilizálásának témája a nyilvánosság napirendjén volt, nyilvános és szimbolikus szankciók nélkül. A diskurzus szintjén kezdődő szisztematikus diszkrimináció csak megerősíti azt a rasszizmust, szexizmust és klasszizmust, amellyel a roma nők szembesülnek az egészségügyi szolgáltatásokhoz, a reprodukív jogokhoz vagy a kórházakban történő külön kezeléshez való hozzáférés során. Sőt, az ilyen beszéd annál is veszélyesebb, mivel láthatatlanná teszi azokat a történelmi és politikai összefüggéseket, amelyek során a különböző országok roma nőit sterilizálták² és amiért nem kaptak morális kártérítést. Természetesen ezért lázadunk. A flashmob egyik szervezőjeként elmondhatom, akkora szükségét éreztük a tiltakozásnak, hogy az elnök lakhelyéhez a városháza előzetes engedélye nélkül mentünk, így a bíróságot kockáztatva.

A düh pillanata, azt hiszem, 2016-ban tért vissza, amikor Rareș Buglea újra elővette kijelentéseit egy április 8-i eseményen Gyulafehérváron, ahová meghívták beszédet mondani:

Nem bírhat rá senki arra, hogy visszavonjam szavaimat arra vonatkozólag, hogy bármely anya, beleértve a szülőket is, annyi gyereket csináljon, amennyit fel tud nevelni. Akár cigány, román vagy magyar vagy, soha sem csinálhatsz több gyereket arra számítva, hogy majd az állam, a rokonok, a szomszédok vagy a közösség felneveli.

Közvetlenül ezután robbant ki kollektív haragunk (a különböző roma nők csoportjaié – a szerző megj.), és megszerveztük az első gyulafehérvári tüntetésünket a helyi akciócsoportok roma nőivel közösen, akikkel az E-Romnja együtt dolgozik. Hallhatóvá akartuk tenni a hangunkat. A városháza előtt nagyjából hetven emberrel tüntettünk, akiknek többsége különböző helyekről érkező, kolozsvári, bukaresti és gyulafehérvári stb. roma nők voltak. A

2. A roma nők európai sterilizációs eseteinek részleteit lásd a következő 2003-as tanulmányban: Body and Soul. Forced sterilization and other assaults on Roma Reproductive Freedom in Slovakia, illetve itt: Sterilisation and its consequences for Romani Women in Check Republic 1996-2016.

felirataink így szóltak: „Buglea, ne szaporodj”, „Vaszektómiát Bugleának”, „A nők teste a nőké”, „A romák népirtása a sterilizálással kezdődött”, illetve „Ki fél a roma nők méhétől?”. Csak a polgármester jelent meg futtában a helyszínen és találta szemben magát az illető szlogenekkel. A helyi sajtó tudósított az akciónkról, amelynek néhány bukaresti és más városbeli aktivistakörben is visszhangja lett. Mégis, nem tapasztaltunk túl sok szolidaritást, pedig az általunk képviselt egymást metsző ügyeknek sokkal több feministát és aktivistát kellett volna mozgósítaniuk. Sőt, a közösségi médiában és az E-Romnja Facebook-oldalán pár roma aktivista a tüntetésen részt vevőket azért kritizálta, mert „nő létünkre” vulgáris nyelvet használtunk, amikor a vaszektómiára és a szaporodásra utaltunk. A szemünkre vetették, hogy nincs elég jó stratégiánk, mivel nem mutattunk fel a roma nők helyzetének megoldásaira összpontosító üzeneteket, a közvetített üzeneteink ellenben nevetségesek voltak, az egész esemény pedig mintegy „az anarchia határán”³ mozgó cirkusz volt. Végül állítólag holmi „cigánynéeknek” tűntünk, akik amikor megharagszanak, a fejükre húzzák a szoknyájukat.

Az E-Romnja és a FILIA Központ által korábban a Cotroceni-palota előtt szervezett hasonló akció (lásd fentebb az eset magyarázatát és Traian Bănescu elnök nyilatkozatát), ahová szintén a „Ki fél a roma nők méhétől?” üzenettel mentem ki, más hatást váltott ki a roma és nem-roma aktivisták körében. Egy részük eljött az eseményre, cikkeket publikált a sajtóban és beszélgetéseken vett részt. Ez tulajdonképpen nem ért meglepetésként, ugyanis a civil szférában való részvételem ideje alatt gyakran abba a helyzetbe kényszerültem, hogy a tapasztalataimat nem-roma személyeknek kell jóváhagyniuk. A tény, hogy roma nőkként nem szervezhetünk olyan tüntetést, ahol kifejezhetnénk elnyomóink iránt érzett dühünket anélkül, hogy megkérdőjeleznének, vagy egyenesen hisztérikusnak bélyegeznének, megmutatja sokak félelmét, hogy nehogy véletlenül a cirkusszal azonosítsanak. Más szóval stratégiailag jól kitervelt eseményekre van szükségünk, ahol tisztességes állampolgároként

3. Egy Facebook-csoporton belüli beszélgetésből átvett kifejezés.